ÇEKTE KABUL YASAĞI VE ÇEKİN TEYİDİ

Arş. Gör. RAMAZAN DURGUT

GİRİŞ

Kambiyo senetleri Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) kıymetli evrak başlığını taşıyan üçüncü kitabının dördüncü faslında düzenlenmiştir. Bu senetler poliçe (TTK m. 583 – 687), bono (TTK m. 688 – 691) ve çektir (TTK m. 692 - 735). Poliçe ve çek üçlü bir ilişkidir (havale ilişkisi) ve keşideci tarafından muhatap üzerine keşide edilir ve lehdara verilir. Ancak çekte muhatap daima bir banka olmalıdır (TTK m.694/1). Bono ise ikili bir ilişkidir (borç ikrarı) ve düzenleyen tarafından yazılarak lehdara verilir. Bir kambiyo senedinin düzenlenip lehdara verilmesinin sebebi ise; taraflar arasındaki çoğunlukla bir borçlar hukuku sözleşmesine dayanan temel ilişkidir. Her kambiyo ilişkisinin altında mutlaka bir temel ilişki vardır. Kambiyo ilişkisinin tarafları arasında bir borç ilişkisinin bulunmadığı durumlarda bile yine bir temel ilişki vardır. Bu ilişkiye hatır ilişkisi denmektedir[1]. Görüldüğü gibi kambiyo senetleri esas olarak temel ilişkiden doğan borcun ödenmesi amacına hizmet etmektedir. Kambiyo senetlerinin ödeme işlevinden başka ekonomik bakımdan kredi ve teminat işlevleri de vardır. Kambiyo senetlerinin ekonomik işlevleri olan ödeme, kredi ve teminat işlevi poliçe ve bonoda tam olarak gerçekleşmektedir. Buna karşı çekin kredi işlevi yoktur; teminat işlevinin bulunup bulunmadığı hususunda ise tartışma bulunmaktadır[2].

Çek bir kredi değil bir ödeme aracı olduğundan, burada *kabul* müessesesi geçerli değildir ve çek üzerine muhatap tarafından yazılan kabul beyanı yazılmamış sayılır (TTK m. 696). Kanun koyucu çekte, muhatap bankanın hiçbir biçimde kambiyo ilişkisine girmesini istememiştir. Ancak çekin görüldüğünde ödenecek olması ve çek keşidecisinin muhatap bankada karşılığı bulundurmadan çek keşide etmesi sebebiyle çekin ödenmemesi riskini beraberinde getirmiştir. Çekin karşılıksız çıkma ve ödenmemesi riskini bertaraf etmek için uygulamada çeşitli çözümler düşünülmüştür. Bu çö-

---

(1) Hüseyin ÜLGEN (Mehmet HELVACI / Abuzer KENDİGELEN / Arslan KAYA), Kıymetli Evrak Hukuku, Gözden Geçirilmiş Üçüncü Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006, sayfa (s.), 67 ve devamı (vd.); hatır ilişkisi ve hatır senetleri için bakınız: Nurkut İNAN, Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları, Ankara, 1969.

(2) ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA), s. 76.

zümlerden bir tanesi de çekin teyididir. Biz de bu çalışmamızda öncelikle çeke konulamayacak kayıtlar ile çekte kabul yasağını konularını işledikten sonra çeke konulacak teyit kaydı ile bu kaydın hüküm ve sonuçlarını öğretideki görüşler ve yargı kararları çerçevesinde ayrıntılı olarak inceledik.

I. ÇEKE KONULAMAYACAK KAYITLAR VE ÇEKTE KABUL YASAĞI

A. GENEL OLARAK

Çek[3], kanunen sıkı şekil şartlarına bağlı olarak keşide edilen, para ödeme amacına özgülenmiş, yazılı ve soyut bir havaledir[4]. Başka bir ifadeyle çek, münhasıran bir bankaya yazılabilen, kanuni şekil şartlarına tabi[5], kıymetli evraktan madut ve sadece nakde taalluk edebilen hususi bir havale senedidir[6]. Çek, nitelikli bir havale olmakla beraber[7]; Borçlar

(3) *Çek hakkında ayrıntılı inceleme için şu monografik eserlere bakınız: Abuzer KENDİGELEN, Çek Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Güncelleştirilmiş 2. Bası, Arıkan, İstanbul 2006; Gönen Eriş, Açıklamalı – İçtihatlı Uygulamalı Çek Hukuku, Genişletilmiş – Güncelleştirilmiş 5. Baskı, Seçkin, Ankara 2004; Seza REİSOĞLU, Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Ankara 2003; Celal Göle, Çek Hukuku, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1989; Turgut KALPSÜZ (Faruk EREM / Gürgân ÇELEBİCAN), İktisadi ve Hukuki Yönden Çek, Genişletilmiş 2. Basım, Ankara 1974.*

(4) *Reha POROY / Ünal TEKİNALP, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, Genişletilmiş 16. Bası, Arıkan, İstanbul 2005, s. 251.*

(5) *Çekte bulunması gereken şekil şartları TTK. m. 692 ve 693'te belirtilmiştir. Ayrıca 4814 sayılı Kanunla değiştirilen "Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanun"un 3 .maddesine göre; çek hesabı sahibinin vergi kimlik numarasının yazılması da kanuni şekil şartıdır. Bu konuda ayrıntılı inceleme için bkz.: Sabih ARKAN, "3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'da Yapılan Değişiklikler", Batider 2003, Cilt (C.) XXII, Sayı (S.) 1, s. 5 - 22; Erdoğan MOROĞLU, "3167 Sayılı Çek Kanunu'nda 4814 Sayılı Kanun'la Yapılan Değişiklikler", Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan, Ankara 2004, s. 533 - 546; Şafak NARBAY, "3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapan 4814 Sayılı Kanunun «Çekte Şekil Şartları» ve «Muhatabın Ödeme Yükümlülüğü» Konuları Açısından İncelenmesi", Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Haziran 2003, C. VII, S. 1 - 2, s. 467 - 498; Şafak NARBAY, "Çek Kanununda Değişiklik Yapan 4814 Sayılı Kanundan Önce Basılan ya da Bastırılan Çeklerin Hukukî Durumu Hakkında Bir Değerlendirme", Batider 2003, C. XXII, S. 2, s. 95 - 113; Tekin MEMİŞ, "Vergi Kimlik Numarasının Çekin Geçerliliğine Etkisi", Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XXI, Ankara 2005, Tebliğ metni, s. 1 - 12; Şükrü YILDIZ, "4814 Sayılı Yeni Çek Kanununun Çekin Zorunlu Unsurlarına Etkisi ve Ortaya Çıkabilecek Bazı Sorunlar", http:/www.e-akademi.org/makaleler/ syildiz1-htm.*

Ancak vergi kimlik numarasının çekte zorunlu şekil şartı olması beraberinde bir takım tartışma ve farklı uygulamalar getirmiştir. Özellikle Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun (HGK.) Tarih (T.) 08.06.2005, Esas (E.) 12-357, Karar (K.) 22711 sayılı kararında (Legal Mali Hukuk Dergisi, Eylül 2005, s. 2497 – 2511) Çek Kanunu madde 3 düzenlemesi hatalı bir şekilde yorumlanmış ve vergi kimlik numarasının çek açısından zorunlu şekil şartı olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu konuda ileri sürülen görüşler ve verilen yargı kararlarının toplu bir şekilde incelemesi ve eleştirisi için bkz.: KENDİGELEN, s. 101 – 109.

(6) *Hayri DOMANİÇ, Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması TTK Şerhi IV, İstanbul 1990, s. 529.*

(7) *KENDİGELEN, s. 35; KENDİGELEN (ÜLGEN / HELVACI / KAYA), s. 191; POROY / TEKİNALP, s. 251; DOMANİÇ, s. 529; Fırat ÖZTAN, Kıymetli Evrak Hukuku, 2.Bası, Ankara 1997, s. 1029; HGK.nun T. 9.7.1958, E. 3 / 30, K. 28 sayılı kararı: "Çek mahiyeti itibariyle borç ikrarını havi bir vesika değil, havale benzeri bir ödeme vasıtasıdır." (Erdoğan MOROĞLU, Notlu, İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, 7.Bası, İstanbul 2001, s. 577); Anayasa Mahkemesinin T. 11.12.2002, E.165, K. 195 sayılı kararı:"Türk Ticaret Kanununda kambiyo senetleri arasında düzenlenen çek, temel ilişkide bir sözleşmenin bulunup bulunmamasından bağımsız olarak, kambiyo hukukuna özgü borç doğuran özel bir havaledir." [Resmi Gazete (RG.) 26.04.2003, S. 25090].*

Kanunu'ndaki havaleden farklıdır[8]. Zira keşideci, çekin muhatap banka tarafından ödenmemiş olmasından sorumludur (TTK m. 720) ve bu sorumluluktan kurtulamaz[9].

Bir kambiyo senedi olan çek[10], havale hükmünde olan poliçedeki gibi üçlü bir ilişkiye sahiptir[11]. Çek ile poliçe birbirine çok benzeyen senetlerdendir. Hatta TTK m. 730 atfı gereği poliçeyle ilgili bir çok hüküm çek hakkında da uygulanır. Bununla birlikte farklı olan yönleri de vardır[12]. En önemli farklardan biri de, poliçede kabul müessesesinin olmasına karşın çekte bunun söz konusu olmamasıdır. TTK m. 696'da *"Çek hakkında kabul muamelesi cari değildir. Çek üzerine yazılmış bir kabul şerhi yazılmamış sayılır."* denilerek bu hususu açıkça belirtilmiştir.

B. ÇEKE KONULAMAYACAK KAYITLAR

1. ÇEKİN GEÇERLİLİĞİNİ ETKİLEYEN KAYITLAR

Çeke konan bazı kayıtlar çekin mücerret niteliği ile hiç bir şekilde bağdaşmadığı için ya da bu niteliği ortadan kaldırdığından, bu tür kayıtların bulunduğu senetler artık çek sayılamayacaktır[13].

TTK m. 692 bent 2 gereğince çekteki, muayyen bir bedelin ödenmesine ilişkin havalenin kayıtsız ve şartsız olması gerekir. Bu hükme aykırı olarak yazılmış, yani çek bedelinin ödenmesini bir şarta ya da asıl borç ilişkisine bağlayan kayıtlar[14] çekin geçersizliğine sebep olacaktır[15]. Ancak bu durum, çekin hangi amaçla keşide edildiğinin bizzat çek üzerine yazılmasına engel olmamalıdır. Başka bir ifadeyle tek başına çek üzerinde temel borç ilişkisine sadece atıf yapılmış olması senedin geçersizliği so-

---

(8) *Çek ile havale arasındaki farklar için bkz.: KENDİGELEN, s. 35 - 36.*

(9) *ÜLGEN (HELVACI / KENDİGELEN / KAYA), s. 67; POROY / TEKİNALP, s. 251; DOMANİÇ, s. 530; ÖZTAN, s. 1032 – 1033; KENDİGELEN, s. 36.*

(10) *Çekin kambiyo senedi olup olmadığı hususundaki tartışma için bkz.: Oğuz İMREGÜN, Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 2003, s. 118 dipnot (dp.) 1.*

(11) *KENDİGELEN, s. 3, 11; POROY / TEKİNALP, s. 251; DOMANİÇ, s. 564; ÖZTAN, s. 1029; İMREGÜN, s. 118.*

(12) *Diğer faklar için bkz.: KENDİGELEN, s. 36 - 37; ÖZTAN, s. 1029 - 1033; DOMANİÇ, s. 564 – 566.*

(13) *KENDİGELEN, s. 75; REİSOĞLU, s. 79; GÖLE, s. 17.*

(14) *11. Hukuk Dairesinin (HD.) T. 20.9.1982 ve E.3623, K.3581 sayılı kararı: "... Dava konusu bononun daire teslimi karşılığı ödeme şartını taşımış olmasına göre bono vasfında olmamasına...", Abuzer KENDİGELEN / Erdoğan MOROĞLU, Notlu – İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, 8. Bası, Beta, İstanbul 2004, s. 620; 11. HD.'nin T. 24.8.1987 ve E. 86-12237, K. 8654 sayılı kararı: "Bono bedelinin ödenmesinin kiracının taşınmazını tahliye etmesi şartına bağlayan ve senedin arkasına düzenlendiği sırada yazıldığı anlaşılan ibare TK'nın 688/No. 2. maddesine göre senedin bono sayılmasına manidir.", Yargıtay Kararları Dergisi (YKD.), C.14, S. 5, s. 661. Kararlar bono hakkında verilmiş olmasına rağmen çek içinde aynen benimseneceği tereddütsüzdür.*

(15) *KENDİGELEN, s. 136 - 137; KENDİGELEN (ÜLGEN / HELVACI / KAYA), s. 209; DOMANİÇ, s. 381; Erol ERTEKİN / İzzet KARATAŞ, Uygulamada Ticari Senetler Hukuku, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Bası, Ankara 1996, s. 230.*

nucunu doğurmamalıdır[16]. KENDİGELEN bu hususta şu açıklamaları yapmaktadır: *"... çekin örneğin bir eser ya da alım satım sözleşmesinden kaynaklanan borcun ifası, bir faturanın ödenmesi, bir borcun teminat altına alınması, hatta hatır için düzenlendiğinin belirtilmesi dahi, tek başına senedin geçerliliğini etkilemez; yeter ki çekin ödenmesi çekte yollama yapılan bu sözleşmelerdeki bir karşı edimin yerine getirilmesi ya da başkaca bir şartın gerçekleşmesine bağlı kılınmış olmasın."*[17]

2. ÇEKİN GEÇERLİLİĞİNİ ETKİLEMEYEN KABUL DIŞINDAKİ KAYITLAR

Çeke konulmasına izin verilmeyen yasak kayıtların birçoğu çekin geçerliliğini etkilememekte, sadece öngörülen bu kayıtlar çeke yazılmamış sayılmaktadır. Çeke konulan bu kayıtlar amaçlanan sonuçları doğurmamaktadır[18]. Geçersizliği kanunda belirtilen kabul dışındaki belli başlı yasak kayıtlar şu şekilde belirtilebilir: Faiz kaydı (TTK m. 698)[19], vade kaydı (TTK m.707/1)[20], keşidecinin sorumsuzluk kaydı (TTK m. 730/1-b.3'ün atfı ile TTK m. 591)[21].

C. ÇEKTE KABUL YASAĞI

1. GENEL OLARAK

Çek bir kredi değil bir ödeme aracı olduğundan, poliçenin aksine çekte kabul müessesesi geçerli değildir. Çek üzerine muhatap tarafından yazılan kabul beyanı yazılmamış sayılır (TTK m. 696) ve ne muhatabı bağ-

---

(16) *KENDİGELEN, s. 137. Temel borç ilişkisine atıf yapan kayıtların senedi çek olmaktan çıkartacağı şeklindeki aksi yöndeki görüşler için bkz. Talih UYAR, "Çekin Geçerlilik Koşulları", Manisa Barosu Dergisi, 2000, Yıl 19, S. 75, s. 86; çekte asıl borç ilişkisinin yer almasının çeki geçersiz kılacağı yönünde Hasan PULAŞLI, Kıymetli Evrak Hukuku, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 5. Baskı, İstanbul 2001 (7. Bası, Adana 2005), s. 173 [aynı yönde PULAŞLI (2005), 191]; Ahmet BATTAL, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 2005, s. 148; kambiyo senedinin üzerine tek başına "tüketici senedi" ibaresinin yazılmasının, soyutluk ilkesini zedeleyeceği, bu nedenle senedin de geçersizliğine yol açacağı yönünde REİSOĞLU, s. 79; Sevilay EROĞLU-UZUNALLI, "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Kıymetli Evrak Hukukuna Etkisi", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2004, C. 6, S. 1, s. 157-158.*

(17) *KENDİGELEN, s. 137.*

(18) *KENDİGELEN (ÜLGEN / HELVACI / KAYA), s. 207.*

(19) *TTK. m. 698'de sözü edilen faiz kavramından anlaşılması gereken ana paraya işletilecek kapital faizidir. Dolayısıyla çekin süresinde ibraz edilmesine rağmen ödenmemesine ilişkin olan temerrüt faiziyle alakalı bir kayıt konulabilir (KENDİGELEN, s. 135; REİSOĞLU, s. 74; GÖLE, s. 65 – 66; DOMANİÇ, s. 590; ÖZTAN, s. 1079). Öte yandan KENDİGELEN; çekte öngörülen kapital faizine ilişkin kaydın her ne kadar geçersiz olsa da, tahvil yoluyla bu kaydın senedin ödenmemesi hali için temerrüt faizine ilişkin bir kayıt olduğunun kabul edilip geçerli sayılması gerektiği kanaatindedir [KENDİGELEN, s. 136; aksi görüş PULAŞLI (2005), s. 189 – 190 dn. 435].*

(20) *Çek kural olarak görüldüğünde ödenir. Poliçede vadeyi düzenleyen TTK. m. 615 hükmü kapsamında çekte bir vadenin bulunup bulunmadığı ve özellikle ileri keşide tarihli (vadeli) çek konusunda ileri sürülen görüşler ve bunların değerlendirilmesi hususunda bir çoğu yerine sadece bkz.: KENDİGELEN, s. 181 – 187.*

(21) *KENDİGELEN, s. 131-136; REİSOĞLU, s. 74-75; KENDİGELEN (ÜLGEN / HELVACI / KAYA), s. 207-208; ÖZTAN, s. 1079; ERTEKİN / KARATAŞ, s. 231.*

lar ne de hamil bundan yararlanabilir[22]. Her ne kadar kanun koyucu tarafından, kabul kaydının yasaklanması şeklinde açık bir düzenleme getirilmemiş olmasına rağmen, aynı sonucu doğuracak muhatabın çek üzerindeki aval kaydı (TTK m. 706/2)[23] ve cirosu da (TTK m. 701/4) yasaklanmakta ve yazılmamış sayılmaktadır[24]. Ancak bu kayıtların geçersizliği, tüm unsurları bulunan bir çekin geçersizliğine yol açmaz[25].

TTK m. 696'daki bu emredici düzenleme[26], Eski Ticaret Kanunu madde 618'de de yer almaktaydı[27]. Bu hükümler İsviçre Borçlar Kanunu'nun madde 1104'deki hükmüne denk gelmektedir. İsviçre Borçlar Kanunu madde 1104 ise Cenevre Yeknesak Kanunu'nun 4. maddesinden aynen alınmış bulunmaktadır[28]. Çekte kabul yasağı düzenlemesi çekte muhatabın herhangi bir kambiyo taahhüdü yolu ile borç altına giremeyeceği temel ilkesinin tabi sonucudur[29] .

2. KABUL YASAĞININ ÖNGÖRÜLME AMACI VE BUNUNLA İLGİLİ GÖRÜŞLER

Çekte kabul yasağının öngörülmesinin amacını açıklamak için döğretide şu görüşler ileri sürülmüştür[30]: Bir görüşe göre, kabul ile çek aynen banknot gibi bir mübadele aracı haline gelecek, bu da merkez bankasının banknot ihracıyla ilgili sahip olduğu yetkiyi ihlal edecektir[31]. Ce-

---

(22) DOMANİÇ, s. 571; Yaşar KARAYALÇIN, Ticaret Hukuku III. Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri), 4. Bası, Ankara 1970, s. 286-287; Gönen ERİŞ, Gerekçeli - Adliye Komisyonu Raporlu - Madde Açıklamalı - En Son İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu (Kıymetli Evrak ve Taşıma), C.II, Ankara 1988 (Şerh), s. 763; İsmail DOĞANAY, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C.II, Tümden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4. Bası, İstanbul 2004, s. 2120. Poliçede ise muhatap poliçeyi kabul ile kambiyo sorumluluğu altına girmektedir. Bir poliçenin keşideci tarafından düzenlenmesi bu poliçede muhatabın sorumluluğu için yeterli olmamaktadır. Bu poliçenin muhatap tarafından ayrıca kabul edilmesi gerekmektedir (TTK. m. 610/1).

(23) POROY / TEKİNALP, eserlerinin 308. sayfasında karşılıksız çekin şikayete bağlı bir suç olduğunu belirtikleri bölümde avalistin banka olmasından bahsetmişlerse de; burada yer alan banka kavramından muhatap dışındaki bir banka olması anlaşılmalıdır. Zira muhatap bankanın aval kaydı kanunen geçersiz kılınmıştır. Muhatap dışındaki bankaların avalist olmaları bakımdan ise her hangi bir kısıtlama yoktur (aynı yönde KENDİGELEN, 321).

(24) KENDİGELEN, s. 132, 134; KENDİGELEN (ÜLGEN / HELVACI / KAYA), s. 208; Turgut KALPSÜZ (Faruk EREM / Gürgân ÇELEBİCAN), Hukuki ve İktisadi Yönüyle Çek, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Ankara 1974, s. 70; Meral SUNGURTEKİN, "Çekte Kabul Yasağı ve Çekin Teyiti", Manisa Barosu Dergisi, Ekim 1990, Yıl 9, S. 35, s. 25.

(25) KENDİGELEN, s. 134.

(26) KENDİGELEN, s. 134.

(27) Eski Ticaret Kanunu'ndaki düzenleme için bkz. Halil ARSLANLI, Ticari Senetler Dersleri, 3. Bası, İstanbul 1954, s. 70.

(28) SUNGURTEKİN, s. 25; KALPSÜZ (EREM / ÇELEBİCAN), s. 74; Edip ŞİMŞEK, Hukukta ve Cezada Ticari Senetler, Ankara 1982, s. 366.

(29) Naci KINACIOĞLU, Kıymetli Evrak Hukuku, 4.Bası, Ankara 1999, s. 275.

(30) Doktrindeki görüşler ve eleştiriler için bkz. SUNGURTEKİN, s. 25 – 26; KENDİGELEN, s. 132 -133; KALPSÜZ (EREM / ÇELEBİCAN), s. 74 - 75; ÖZTAN, s. 1125 vd.; ŞİMŞEK, s. 366.

(31) POROY / TEKİNALP, s. 272; KARAYALÇIN, s. 287; ÖZTAN 1125; Müge TEKİL, Çekte Muhatap Bankanın Sorumluluğu, İstanbul 1997, s. 12; Mertol CAN, "Çek Hamilinin Muhatap Bankaya Karşı Hukuki Durumu" Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1998, C. II, S. 1 – 2, s. 68.

nevre konferansı sırasında da çekte kabul yasağının öngörülmesine ağırlıklı olarak bu gerekçe sebep olmuştur[32]. Başka bir görüşe göre ise, çek bir kredi vasıtası değil bir ödeme aracıdır ve çekte belirtilin meblağın ödemesi çekin muhatap bankaya ibraz edilmesi anında olduğundan, çekin kabulüne gerek olmadığı gibi kanuna göre yer de yoktur[33]. Ayrıca bir diğer görüşe göreyse, kabul yasağı çekte karşılığın sağlanmasında bir araç görevi sağlamakta, çekin tedavül süresinin sınırlandırmakta ve muhatabın senet borçlusu değil sadece ödeme ile görevlendirilen bir kurum olmasını gerektirmektedir[34].

Çekte kabul yasağının olmasını eleştirenler bu yasağın kaldırılmasının gerektiği yönünde çeşitli görüşler ortaya koymuşlardır. Bu konuda ileri sürülen görüşler şunlardır: Senet karşılığının tedavüle çıkarıldığı anda değil senedin ibrazı anında mevcut olması yeterlidir ve ayrıca karşılığın mutlaka keşideci tarafından sağlanması da gerekmemektedir. Bu karşılık muhatabın sağlayacağı bir krediden de oluşabilir[35]. Öte yandan çekin görüldüğünde ödenecek bir senet olması niteliği, görüldüğünde vadeli poliçelerde de kabule imkân tanınması nedeni ile çekte kabule engel bir gerekçe olamayacaktır[36]. Ayrıca Anglo-Sakson hukuk çevrelerinde çekte kabule izin verilmiş olması, kabulün çekin hukuki niteliği ile bağdaşmayacağı görüşünü haksız kılmaktadır[37]. Çekin tedavül süresinin kısaltılması içinde kabul beyanına sadece ibraz süresi ile sınırlı bir etki tanınması yoluna gidilebilir[38]. İsviçre – Türk hukukunda muhatabın kendi üzerine çek keşide edebilmesinin de açıkça öngörülmesi (TTK m.730/1-b.1, 585) karşısında artık muhatabın hiçbir surette kambiyo ilişkisine dahil olmasının istenmediği gibi bir gerekçeyi dayanaksız bıraktığı anlaşılmaktadır[39] .

---

(32) *KENDİGELEN, s. 132 ve dp. 311; KARAYALÇIN, s. 287; ÖZTAN 1125; M. TEKİL, s. 12; CAN, s. 68.*

(33) *POROY / TEKİNALP, s. 272; KALPSÜZ (EREM / ÇELEBİCAN), s. 74 – 75; SUNGURTEKİN, s. 25 ve dp. 2 ve 3'teki yazarlar. Ayrıca çekte kabul yasağının öngörülmesi sonucu senedin ödenip ödenmeyeceği belirsizleşmekte ve bu belirsizlikten kurtulmak için hamilin senedi bir an evvel ödenmek üzere ibraz etmeye yönelttiği ve dolayısıyla da çekin sadece ödeme vasıtası olmasıyla kabul yasağının uyumlu olduğu belirtilmektedir (SUNGURTEKİN, s. 25 – 26). KALPSÜZ, bu konuda ileri sürülen görüşleri belirtikten sonra; bu fikirlerden hareket eden birçok yazarın çekte kabulün onun mahiyetine aykırı olduğu sonucuna vardıklarını belirtmektedir [KALPSÜZ (EREM / ÇELEBİCAN), s. 75 ve dp. 120].*

(34) *Jörg AUCKENTHALER, Das Verbot des Checkakzeptes, seine Problematik und Durchführung, Dissertation, Basel 1958, s. 19 vd. (naklen KENDİGELEN, s. 132).*

(35) *AUCKENTHALER, s. 20 – 22 (naklen KENDİGELEN, s. 132).*

(36) *SUNGURTEKİN, s. 26; KENDİGELEN, s. 133; KALPSÜZ (EREM / ÇELEBİCAN), s. 75; ÖZTAN, s. 1125.*

(37) *KALPSÜZ (EREM / ÇELEBİCAN), s. 75; SUNGURTEKİN, s. 26; AUCKENTHALER, s. 28 (naklen KENDİGELEN, s. 132).*

(38) *AUCKENTHALER, s. 28 (naklen KENDİGELEN, s. 132). KALPSÜZ, bu şekilde bir uygulamayla çekin kredi aracı olarak kullanılmasının da önüne geçilebileceğini belirtmektedir [KALPSÜZ (EREM / ÇELEBİCAN), s. 75].*

(39) *KENDİGELEN, s. 133.*

3. KABUL YASAĞININ SONUÇLARI

Çekte kabul yasağı kanunla öngörülmüş ve yaptırımı da kanunda gösterilmiştir. TTK m. 696'a göre, çek üzerine yazılmış kabul şerhi yazılmamış sayılır denilmek sureti ile çeke kabul şerhinin yazılması halinde, çekin geçerli olacağı fakat kabule ilişkin beyanın yok farz edileceğini öngörülmüştür. Dolayısı ile bu yasağın, hamil, keşideci ve muhatap bakımından değişik sonuçları olacaktır.

Çek hamilinin kural olarak muhataptan bir talep hakkı bulunmadığı gibi, muhatap bankanın hamile karşı doğrudan bir yükümlülüğü yoktur. Çünkü muhatabın çek anlaşmasından doğan yükümlülüğü hamile karşı değil keşideciye karşıdır. Bu çek anlaşmasının tarafı olmayan hamil kambiyo hukukuna dayanarak muhataptan bir talepte bulunamayacaktır. Bu sebeple muhatabın çeke dayalı yalın bir sorumluluğundan söz edilemez(40). Ancak çekte kabul ile aynı sonucu doğurmamak ve bir kambiyo taahhüdü niteliği taşımamak şartıyla, bu anlamda garanti, kefalet, ödeme vaadi gibi borçlar hukukuna dayalı beyanların geçerli olduğu sonucuna varılmalıdır(41).

a. Hamil Bakımından

Çek bir kredi vasıtası olarak kullanılmadığı için muhatabın kabul şerhi hamili süresi içinde çeki ibraz etme ya da ödememe protestosu gönderme yükümlülüğünden kurtarmayacaktır. Dolayısı ile bu tür yükümlülüklerini yerine getirmeyen hamil çekte imzası bulunan kişilere müracaat hakkını kaybedecektir(42). Bu durumda hamil çekten doğan alacak hakkına sahip olmak için TTK m. 644'e göre keşideciye sebepsiz zenginleşme davası açabilir veya temel borç ilişkisine başvurabilir(43).

b. Muhatap Bakımından

Çekte kabul yasağına rağmen çeki kabul eden muhatap bir yükümlülük altına girmiş olmayacaktır. Kanun hükmüne göre yok kabul edilen

---

(40) KALPSÜZ (EREM / ÇELEBİCAN), s. 75 – 76; ŞİMŞEK, s. 366. Ayrıca bu bağlam da KALPSÜZ, çekte kabul yasağının bir sonucu olarak, çekte teknik anlamda asıl borçlu olmadığını, sadece müracaat borçluları bulunduğunu ve netice itibariyle hamilin sadece çekte imzası bulunanlara karşı kambiyo talep hakkına sahip olduğunu belirtmektedir [KALPSÜZ(EREM / ÇELEBİCAN), s. 78]. Buna karşın muhatap, çek ilişkisi dışında örneğin alacağın temliki, garanti sözleşmesi gibi bir bağıtla hamile karşı çekin ödenmesini kabul ederse; hamile karşı çek bedelini ödeme sorumluluğu doğar ve bu yükümlülük bağlayıcı niteliktedir (SUNGURTEKİN, s. 27; M. TEKİL, s. 12; KINACIOĞLU, s. 321; ŞİMŞEK, s. 370).

(41) KENDİGELEN, s. 133; ÖZTAN, s. 1126.

(42) DOĞANAY, s. 2120; ŞİMŞEK, s. 368-369; ERTEKİN/ KARATAŞ, s. 246. Çek hamilinin muhataptan provizyon sormasına binaen, muhatabın sözlü veya yazılı olarak karşılığın mevcut olduğunu bildirmesi, bu karşılığın ibraz gününe kadar hesapta bloke edileceği anlamında muhatabı yükümlülük altına sokmaz. Provizyon verildikten sonra keşideci hesabını kapatırsa hamil muhataptan bir şey talep edemeyecektir (ŞİMŞEK, s. 369).

(43) Ramazan DURGUT, Kambiyo Senetlerinde Sebepsiz Zenginleşme, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005, s. 65, 66.

bir taahhüde dayanarak hamilin muhataptan çekin karşılığını istemesi düşünülemez[44]. Çekte kabul olmadığından muhatap çeki adresleyemez veya ödeme yeri olarak gösterilenden başka bir yerde çek bedelini ödeyecek üçüncü kişi tayin edemez[45].

Muhatap banka tarafından konan çek üzerine konan kabul beyanı, yukarıda da açıkladığımız gibi, kambiyo senetleri hukuku bakımından bir sonuç doğurmamaktadır[46]. Buna karşın bu kaydın borçlar hukuku yönünden bir hükmü olup olmayacağı hususu tartışmalıdır. Öğretide çoğunluk tarafından savunulan görüşe göre; çeke konan kabul şerhi muhatap için borçlar hukuku genel hükümler açısından ne bir borç ikrarı ne de keşidecinin fiilini taahhüt olarak değerlendirilemez. Bu tür durumlarda tahvil (konversiyon) esası da uygulanamayacaktır[47].

Buna karşın KENDİGELEN; bu hususun öğretide tartışmalı olduğunu belirtikten sonra şu açıklamaları yapmaktadır: *"...geçersiz olan bu kabul beyanının çek hamili lehine bir garanti beyanı olarak nitelendirilmesi mümkün görülmelidir. Zira bir kere kabul yasağı ile muhatabın kambiyo hukukuna dayalı bir sorumluluk üstlenmesi engellenmek istenmiştir; oysa burada tıpkı çekin teyidinde olduğu gibi muhatap açısından sadece borçlar hukukuna dayalı bir sorumluluk söz konusu olabilecektir. Öte yandan geçersiz olduğunu bile bile çek üzerine kabul kaydını koyan bir muhatabın bu beyanına bir sonuç bağlanmaması MK 2 hükmüyle de bağdaşmaz. Kaldı ki burada bankanın sorumluluğu kambiyo hukukuna dayalı olmadığı için, garantili ya da teyitli çeklerde olduğu gibi kabul yasağının dolanılmasından da kesinlikle söz edilememelidir."*[48]

c. Keşideci Bakımından

Keşideci çek üzerine kabule arzın zorunluluğu ve benzeri herhangi bir kayıt yazamayacaktır. Bunun gibi araya girmek sureti ile kabul işlemini de gerçekleştirmesi söz konusu değildir. Ayrıca muhatap bankaya çeki kabul etmemesi nedeni ile rücu edemeyecektir[49]. Yukarıda da belirttiğimiz gibi çek bir kredi vasıtası olarak kullanılmadığı için muhatabın kabul şerhi hamili süresi içinde çeki ibraz etme ya da ödememe protestosu gönderme yükümlülüğünden kurtarmayacaktır. Dolayısı ile çek üzerine kabul şerhi düşülse bile yükümlülüğünü yerine getirmeyen hamil, ke-

---

(44) *ŞİMŞEK, s. 369. Muhatap hamil ilişkisi konusunda geniş bilgi için bkz. Nurkut İNAN / Serpil KIVANÇ, Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin Çeke İlişkin Kararları (1979 - 1982), Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara 1984, s. 151 - 154.*

(45) *KALPSÜZ (EREM / ÇELEBİCAN), s. 79.*

(46) *Buna karşın zorunlu geçerlilik koşullarını içermeyen dolayısı ile havale niteliğinde olan bir çekin muhatap tarafından kabulüne bir engel bulunmamaktadır [KALPSÜZ (EREM / ÇELEBİCAN), s. 78; KARAYALÇIN, s. 287; ŞİMŞEK, s. 369 – 370].*

(47) *SUNGURTEKİN, s. 26 - 27; KALPSÜZ (EREM / ÇELEBİCAN), s. 78; ÖZTAN, s. 1127; DOMANİÇ, s. 571; KINACIOĞLU, s. 275; ŞİMŞEK, s. 369.*

(48) *KENDİGELEN, s. 134.*

(49) *KALPSÜZ (EREM / ÇELEBİCAN), s. 78; KARAYALÇIN, s. 287; ŞİMŞEK, s. 370.*

şideciye başvuru hakkını yitirir. Kabul şerhinin buna hiçbir etkisi olmayacaktır[50].

II. ÇEKİN TEYİDİ

A. TEYİT KAVRAMI

Çekte kabul yasaklanmış olduğundan çek hamilinin, senette yazılı hakka ulaşması bakımından durumunun poliçe hamiline oranla daha zayıf olduğu bir gerçektir. Zira çek hamilinin muhatabı ödemeye zorlama konusunda, kabul olunmuş bir poliçenin hamilinin aksine herhangi bir hukuki imkana sahip olmadığı görülür. Bilindiği üzere çekin emniyetli bir şekilde tedavül edebilmesi, ibraz süresi içinde karşılığının olmasına ve bu karşılığın o çekin hamili lehine bloke edilmesine bağlıdır[51].

Çekte muhatap sıfatının güçlü birer mali kurum olan bankalara tanınmasına rağmen, muhatapça yapılacak *kabul, ciro ve avalin* yasaklanması ve böylece bunların çek borçlusu olmalarının önlenmesi, ödeme güvenliğini tamamen keşidecinin dürüstlüğü ve mali gücüne bağlı kılmaktadır. Bu durumda, birbirini tanımayan kimseler arasında ödemelerin çek kullanılması vasıtasıyla yapılması çok risk taşıyacaktır. Ayrıca çekin piyasadaki itibarını azaltacaktır[52].

Çekte kabul müessesesinin yokluğundan doğan bu boşluğu gidermek amacıyla Cenevre Konvansiyonunun II numaralı ekinin 6. maddesinde, taraf devletlerin çekte kabul sonucunu doğurmamak koşuluyla muhatabın çek üzerine teyit, tasdik, vize veya bunlara denk başka bir beyanda bulunabilecekleri hususunu ve bu tür beyanların hukuki neticelerini düzenlemeye yetkili oldukları belirtilmiştir[53].

Konvansiyonun bu hükmüne göre İsviçre ve Türk hukukunda bir düzenleme yapılmamış; Almanya ve Avusturya'da yalnız çeklerin teyidi müessesesi düzenlenmiş ve sadece İtalya'da bu tür kayıtların, müşterinin banka nezdindeki karşılığından çek bedelinin ibraz süresince *"bloke"* edileceği anlamına geldiği kabul edilmiştir[54]. Fransa ise konvansiyonun tanıdığı bu yetkiye dayanarak şerhin yazıldığı tarihte karşılığının bulunduğunu ifade eden *"vize"* ve ibraz süresi sonuna kadar karşılığın muhatabın sorumluluğu altında bloke edilmesi anlamındaki *"teyit"* kurumlarını ihdas etmiştir[55]. Amerikan hukukunda çekte teyit kurumsallaştırılmış ve bunun çekin kabulü anlamında olduğu kabul edilmiştir[56].

---

(50) *KARAYALÇIN, s. 287; ŞİMŞEK, s. 370.*

(51) *SUNGURTEKİN, s. 25 - 34.*

(52) *KENDİGELEN, s. 339; M. TEKİL, s. 105 – 106; ÖZTAN, s. 1130.*

(53) *KENDİGELEN, s. 340; KALPSÜZ (EREM / ÇELEBİCAN), s. 83; TEKİL, s. 106; ÖZTAN, s. 1130; KARAYALÇIN, s. 288; Sadi ABAÇ, "Çeklerde Tasdik ve Karşılığın Bloke Edilmesi", Batider, C. III, S. 1, s. 319.*

(54) *KINACIOĞLU, s. 275 –276.*

(55) *KENDİGELEN, s. 340; KARAYALÇIN, s. 288; TEKİL, s. 106 dn. 30; ÖZTAN, s. 1130; KINACIOĞLU, s. 276; POROY / TEKİNALP, s. 273 - 274.*

(56) *KARAYALÇIN, s. 288; TEKİL, s. 107 dn.33; KINACIOĞLU, s. 276; POROY / TEKİNALP, s. 273.*

Türk Ticaret Kanunu'nda çekin *teyit* ve *vizesi* ile ilgili tek hüküm 'Kanunlar İhtilafı' bölümünde, madde 734/3'te yer almaktadır: *"Çekin; kabul, teyit veya vize edilip edilmeyeceği ve bu kayıtların ne gibi neticeler doğuracağı; çekin ödeneceği memleket kanununa göre tayin olunur"*. TTK m. 734 ile ilgili olan TTK m. 696 ise; çekin kabulünü yasaklamıştır. Bu iki maddeden yola çıkılarak Türk hukukunda teyit ve vizenin olanaklı olup olmadığı hususu doktrin ve uygulamada tartışmalıdır. Doktrininde genel görüş teyit ve vizenin geçerli olduğu yönündedir[57]. Bu görüşün gerekçeleri ise şunlardır: Çekle ilgili düzenlemelerde kabul yasağı gibi teyit ve vizenin açıkça yasaklanmamış olduğu, Borçlar Kanunu'nun 19. maddesi gereğince Türk hukukunda akit serbestisi prensibinin kabul edildiği, teyit ile kabul arasında içerik farkı olduğu, çekin teyit edilmesi gibi güven artırıcı araçların çekin tedavül kabiliyetini artıracağı ve çek kullanımını yaygınlaştıracağı şeklindedir[58].

Aksi görüştekiler ise[59]; teyidin kanunen düzenlenmediğini, bu sebeple teyidin ibraz müddeti içinde olsa çekin kabulüne eş bir sonucun doğmasına neden olacağı ve böylece kanuna karşı hile teşkil edeceğini ileri sürmektedirler.

Yargıtay İcra ve İflas Dairesinin 18.11.1968 tarih, E. 11105, K. 10596 sayılı kararıyla teyitli çeklerin geçerli olduğunu kabul edilmiştir: *"Çek bedelini hamil lehine bloke ettiği meşruhatını veren muhatap banka kanuni süre içinde çeki ödemekten kaçınamaz. (İşbu çek bedeli bloke edilmiştir) şerhi, poliçelerde olduğu gibi bir kabul meşruhatı değil, çek bedelinin banka nezdinde mevcudiyetini, hesap sahibi ile çek keşidecisi hususunda mütekaddim bir anlaşmanın varlığını ve çek bedelinin bloke suretiyle hamil lehine garanti edildiğini teyit edici bir muameledir."*[60] Sonraki tarihli verilen çeşitli kararlarda da çekte teyidin geçerli kabul edildiği içtihadı istikrâr kazanmıştır[61].

Kanımızca, çekte teyit ve vize geçerlidir.Yukarıda lehte belirtilen gerekçelere katılmakla birlikte şu hususları da belirtmek gerekir. Hukuk sistemimizde çekin yaygınlaşması ve çek hamillerinin korunması amacıyla karşılıksız çek keşide edenlere karşı hapis cezası yaptırımı bile öngörülmüşken çekte teyidi kabul etmemek düşünülemez. Çekte muhatap olma imtiyazı tanınmış bankaya bunun ödenmesini sağlamak için keşide-

(57) *KENDİGELEN, s. 341; REİSOĞLU, s. 109; ÖZTAN, s. 1131; POROY / TEKİNALP, s. 273; TEKİL, s.106; ABAÇ, s. 319.*

(58) *REİSOĞLU, s. 109 ; ÖZTAN, s. 1131; TEKİL, s. 106 dn. 32.*

(59) *DOMANİÇ, s. 587; KINACIOĞLU, s. 276; KARAYALÇIN, s. 289.*

(60) *MOROĞLU / KENDİGELEN, s. 642 – 643.*

(61) *Örnek kararlar için bkz: HGK. T. 22.9.1973, E.1971/T-587, K.719 (İlmi ve Kazai İçtihatlar Dergisi, 1974, S. 157, s. 2521 vd.); TD'nin T. 10.10.1970, E. 2786, K. 3143 (Batider, C. V, S. 4, s. 245); 11. HD.'nin T. 22.3.1991, E. 1901, K. 2038 (Kazancı İçtihat Bankası); 19. HD.'nin T. 11.2.1992, E. 214, K. 110 (Kazancı İçtihat Bankası); 11. HD.'nin T. 29.12.1993, E. 2232, K. 8792 (Kazancı İçtihat Bankası); 11. HD.'nin T. 08.02.2001, E. 185, K. 955 (YKD, C. 28, S. 1, s. 54 - 55).*

cinin hesabındaki parayı bloke etmesini ve benzeri garantileri vermesini engellemenin hukuki ve iktisadi bir mantığı bulunmamaktadır.

Ayrıca banka çeki teyit ederek kabul yasağını bertaraf etmiş olmaz. Çünkü kendisini soyut bir borç altına sokmamakta, sadece keşidecinin hesabındaki parayı bloke etmekte veya keşideciye rücu edip ödediği parayı geri alacağı bir meblağ üzerinde tasarrufta bulunmaktadır. Yani her halükarda çekin keşide edilmesinden doğan borçtan keşideci sorumludur.

Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanunu'nun 10. maddesi gereğince bankanın her çek yaprağı için belli bir meblağı hamile ödeme yükümlülüğü bulunmaktadır ve bu hususun banka ile çek sahibi arasında yapılmış olan gayri nakdi kredi sözleşmesi hükmünde olacağı belirtilmiştir. Kanunun getirdiği sistemin bu hususu desteklediği ve banka ile hesap sahibi arasındaki çek anlaşmasına dayanarak hesap sahibinin keşide edeceği çeklerin bankaca teyit edilip ödeneceğinin garanti edilmesi hem hamilin haklarını koruyucu, hem de çekin güvenilirliğini ve yaygınlaşmasını artırıcı bir işlevi olacaktır.

B. TEYİDİN ŞEKLİ

Çekte teyit, muhatap banka tarafından *"teyit edilmiştir"*, *"blokedir"* veya *"karşılığı hamilin emrindedir"* ifadeleri veya *"iş bu çekin natık olduğu meblağ nezdimizde mevcut olup, bloke edilmiştir"*, *"iş bu çekin muhteviyatı olan ... hesapta bloke edilmiştir"* gibi benzer ibarelerin, çekin ön veya arka yüzüne yazılması şeklinde yapılmaktadır[62]. Buna karşılık muhatap bankanın çek üzerine sadece *"karşılığı vardır"* şeklinde bir kayıt düşmesi, çekin vize edilmesi ile karıştırılması söz konusu olduğundan, bu beyana ilave olarak muhatabın çek karşılığını bloke ettiğine ilişkin açık bir şerh düşmesi de gereklidir[63]. Teyit şerhinin banka yetkililerince imza edilmiş olması lazımdır[64]. Ayrıca uygulamada teyidin yapıldığı tarihin de şerhe yazılmış olması, bir geçerlilik şartı olarak aranmaktadır[65].

---

(62) KENDİGELEN, s. 341; REİSOĞLU, s. 139; KALPSÜZ (EREM / ÇELEBİCAN), s. 81; KINACIOĞLU, s. 336; ÖZTAN, s. 1132 - 1133; Halil CAN / Semih GÜNER, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1999, s. 234; Mehmet BAHTİYAR, Kıymetli Evrak Hukuku Ders Notları - Soru Örnekleri, İstanbul 2003, s. 117; TD. T. 10.9.1970, E. 2786, K. 3143 (İsmail DOĞANAY, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C.II, Ankara 1990, s. 1947 dn. 820).

(63) KENDİGELEN, s. 342 – 343; M. TEKİL, s. 112 – 113.

(64) KENDİGELEN, s. 342; KALPSÜZ (EREM / ÇELEBİCAN), s. 81; KINACIOĞLU, s. 276; TEKİL, s. 112; BAHTİYAR, s. 117. Buna karşın ÇOŞKUN, bankanın sorumlu olması için teyidin yetkili bir memur tarafından verilmesine gerek olmadığını, yetkisiz memur tarafından verilen yetit kaydının bankanın sorumluluğunundoğması ve devam etmesi için yeterli olduğunu belirtmektedir [Muzaffer ÇOŞKUN, Özel Hukukta Karşılıksız Çek ve Hamilin Hakları (İlgili Mevzuat – Yargıtay Kararları), Kazancı, İstanbul 1994, s. 75].

(65) KENDİGELEN, s. 342; 12. HD. T. 24.1.1995, E. 16180, K. 677 (Gönen ERİŞ, Açıklamalı-İçtihatlı-Uygulamalı Çek Hukuku, 2.Bası, Ankara 1995, s. 63).

Muhatap bankanın çek üzerine aval kaydı düşmesi TTK m. 706/2 gereğince geçersizdir. Ancak çek üzerine böyle bir kayıt düşen muhatap bankanın çeki ödeyeceğine yönelik bir borçlar hukuku taahhüdü de bulunduğu ileri sürülebilir. Zira çek üzerine böyle bir kayıt düşen muhatap banka çekin karşılığının olduğu ve ödeneceği hususunda hamil ve diğer çek borçlularına üzerinde bir güven oluşturmaktadır. Oluşturulan bu güveni tamamen geçersiz kabul etmeyip, teyit şeklinde anlamlandırmak daha faydalı olacaktır. Kanaatimizce muhatap bankaca düşülen aval kaydı, tahvil yoluyla çekin teyidi olarak kabul edilmelidir. Bu durum basiretli bir tacir gibi hareket etme zorunluluğunun bir gereğidir. Bu durum Medeni Kanunu'nun 2. maddesinde düzenlenen dürüstlük kuralının doğal bir sonucudur. Aynı şekilde muhatap bankaca çekin çekin ön veya arka yüzüne atılan imza da (beyaz ciro) çekin teyidi şeklinde yorumlanabilir[66]. Aval kaydı için ileri sürdüğümüz gerekçeler muhatabın imzası içinde geçerlidir[67].

Fransa'da çıkarılan Kanun Hükmünde Kararname ile teyidin şekli belirtilmiştir. Teyit beyanı çekin ön yüzüne, emniyeti tam, silinmez bir baskı usulü ile vazedilecek ve çek meblağı, teyit tarihi, teyidi veren şubeye ilişkin bilgileri içerecek olup muhatap tarafından imzalanması gerekmektedir[68]. Almanya'da ise teyit sadece *Deutsche Bundesbank* (Merkez Bankası) üzerine keşide edilen çeklerde söz konusu olup, teyit şerhi çekin arka yüzüne yazılmakta ve çekin ön yüzüne *"teyitli çek"* damgası vurulmaktadır[69]. İngiliz ve Amerikan hukuk sistemlerinde ise, teyit şerhi çekin ön yüzüne yazılmalıdır, ancak tarih ve yer ibarelerinin belirtilmesine gerek yoktur[70].

Çek üzerine muhatap bankaca teyit verilmesini keşideci talep edebilir[71]. Keşidecinin teyit talebinde bulunması özellikle çekin tedavül kabiliyeti kazanması açısından önemlidir. Birbirlerini tanımayan taraflar arasındaki kambiyo ilişkisinde banka tarafından böyle bir garanti verilmesi aradaki güven problemini çözecektir[72]. Teyit kural olarak, çek lehdara teslim edilmeden önce yazılmalıdır. Zira çek, tedavüle çıktıktan sonra, hamil tarafından muhataba ödeme için ibraz edilir. Hamilin ödeme istemi dışında teyit için, muhatap bankaya başvurması pek olası gözükmemektedir[73].

---

(66) *KARAYALÇIN, s. 299; ÖZTAN, s. 1326.*

(67) *Çekin arka yüzüne lehdardan önce atılan yalın imza (muhatap dışındaki kişilerin) bakımından KENDİGELEN; keşidecinin ödeme gücünü garanti etmeyi hedeflediğini, ön yüzüne atılan imzanın keşideci lehine aval verilmesi sonucunu doğurduğunu (TTK. m. 613/3), benzer yorumun arka yüze atılan imza içinde yapılabileceğini ve bu yalın imzanın aval olarak nitelendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir (s. 160 – 161).*

(68) *POROY / TEKİNALP, s. 273; TEKİL, s. 106 dn. 30.*

(69) *KENDİGELEN, s. 298; KALPSÜZ (EREM / ÇELEBİCAN), s. 86; ÖZTAN, s. 1133; POROY / TEKİNALP, s. 273; TEKİL, s. 107 dn.33.*

(70) *ÖZTAN, s. 1133.*

(71) *KENDİGELEN, s. 343; GÖLE, s. 52 – 53; DOMANİÇ, s. 585; TEKİL s. 110 – 112.*

(72) *ÖZTAN, s. 1133 – 1134.*

(73) *KENDİGELEN, s. 344.*

Burada üzerinde durmamız gereken bir diğer konuda çekle işleyen hesapta karşılık olmamasına rağmen, keşideci ile banka yetkililerinin aralarında anlaşıp, muhatap bankayı teyit kaydı ile sorumluluk altına almak için, *'sahte'* bir teyit *(bloke)* kaydı konulması halidir(74). Bu durumda muhatap, banka yetkilileri ile keşidecinin anlaşarak çeke teyit (*bloke)* kaydı koyduklarını ispatlasa bile, çek hamiline karşı bu hususu ileri süremeyecek; sadece kendi personeline rücu edebilecektir(75). Buna karşılık muhatap banka, *sahte teyit* (bloke) kaydı konulduğunu bilerek çeki kötü niyetli olarak iktisap eden diğer kişilere karşı sahtelik savunmasını ileri sürerek, çek bedelini ödemekten kurtulabilir(76). Teyit kaydının sahte olduğu iddiası, bu kaydı taşıyan çeki iktisap eden kişinin kötüniyetli olduğu hususları her türlü delille ispatlanabilir(77).

Çeki elinde bulunduran hamilin de bankadan teyit şerhi istemesinde menfaati vardır. Özellikle çeki ciro etmesi halinde, ileri tarihli *(postdate)* çeklerde büyük faydası olacaktır(78). Bu sebeple hamilin de teyit için muhatap bankaya başvurabileceği ileri sürülmektedir(79). Ancak hamilin çekte teyit istemesi ender rastlanan bir durumdur; çünkü çekte ibraz süreleri kısadır ve hamil, çekin ödenmesi amacıyla bankaya başvurmaktadır(80).

C. TEYİDİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

Çekin teyidi ile banka, ibraz müddeti boyunca senet bedelinin hamil lehine bloke edildiğini, keşidecinin bu süre içinde, karşılık üzerinde ta-

---

(74) TEOMAN, konuyu sahte bloke kaydı konulmasının resmi evrakta sahtekarlık suçunu oluşturup oluşturmayacağı yönünden incelemiş ve teyit kaydının çekin geçerlilik unsurlarından biri olmadığını, konulan sahte teyit kaydının çekin geçerliliğine etki etmediğini ve çekin hukuksal sonuçlarını kesmen ya da tamamen değiştirmediğinden tahrifat da oluşturmadığını belirtikten sonra böyle bir kayıt konulmasının resmi evrakta sahtekarlık suçunu oluşturmayacağı sonuçuna varmıştır (Ömer TEOMAN, "Karşılığı Olmayan Çeke Sahte Bloke Kaydı Konulması – Bloke Kaydının Anlamı – Sahte Bloke Kaydının Konulması Resmi Evrakta Sahtekarlık Suçunu Oluşturup Oluşturmadığı", Yaşayan Ticaret Hukuku Cilt I: Hukuki Mütalaalar Kitap 1: 1989 – 1991, Kazancı, İstanbul 1991, s. 27 – 28).

(75) REİSOĞLU, s. 139 – 140; ERİŞ, s. 126.

(76) KENDİGELEN, s. 347; REİSOĞLU, s. 140 ERİŞ, s. 126 dp. 11; 11. HD.'nin 18.11.1994, E. 6703, K. 8710 (ERİŞ, s. 129); 19. HD.'nin T. 6.4.1994, E. 3348, K. 8710 (ERİŞ, s. 129). Bu hal dışında karşılığı mevcut olmayan veya bloke edilmeyen çek için verilen teyit kaydıyla, muhatabın keşideciye bir kredi kullandırdığı kabul edilmelidir (KENDİGELEN, s. 347). 19. HD.'nin T. 25.10.1993, E. 7020, K. 6959 sayılı kararında da bu husus ifade edilmiştir:"... hesapta bloke edilmeyen çekin banka tarafından bloke şerhi verilmesi, keşideciye kullandırılan kredi niteliğinde kabul edilmelidir." (ERİŞ, s. 127 – 128).

(77) KENDİGELEN, s. 347 dp. 43.

(78) ÖZTAN, s. 1133; TEKİL, s. 110 – 111.

(79) KALPSÜZ (EREM / ÇELEBİCAN), s. 82; ÖZTAN, s. 1133; ERİŞ, s. 125; BAHTİYAR, s. 117; HGK. T. 22.9.1973, E.1971/T-587, K.719 (İlmi ve Kazai İçtihatlar Dergisi, 1974, S. 157, s. 2521 vd.); TD T. 10.10.1970, E. 2786, K. 3143 (Batider,C. V, S. 4, s. 245).

(80) ÖZTAN, s. 1133; KENDİGELEN, çekin teyidini kural olarak keşidecinin isteyebileceğini belirttikten sonra, istisnai olarak hamilin istemde bulunmasının mümkün olduğunu belirtmektedir: "...TK 730/I b.15'in göndermesiyle çekler hakkında da uygulanacak olan TK 645/II hükmü uyarınca, keşideci, karşılığı devrettiğini çek üzerine yazabileceği ve bundan sonra karşılık üzerinde tasarruf yetkisi hamile ait olacağı için, bu son olasılık bakımından hamilin teyit talebiyle muhataba başvurması düşünülebilir..." (s. 344).

sarrufta bulunamayacağını ve çekin süresinde ibraz edilmesi halinde muhatap bankaca ödeneceğini taahhüt etmektedir[81].

Burada önce çek karşılığının bloke edilmesi kavramı üzerinde durmak gerekir. Türk hukukunda çekin teyidi bir hukuk kuralı şeklinde düzenlenmediğinden dolayı, bankaların çek üzerine koyduğu teyit kaydı ve bunun sonucu olarak çek karşılığının bloke bir hesaba alınmasının hukuki değeri konusunda *POROY / TEKİNALP* tartışma olduğunu belirtmekte ve bu hususta görüşlerini şöyle ifade etmektedir: *"Bizde sorunu düzenleyen bir hukuk kuralı olmadığına göre, uygulamada bankaların çekleri vize etmelerinin hukuki değeri tartışma götürür. Boşluğun doldurulması temenniye şayandır. Ancak, Türk hukukunda (da) teyit (gibi) bir çek kurumu olarak değil de bir borçlar hukuku taahhüdü şeklinde, bankanın çek bedelini her halde ödeyeceğini çekin üzerinde veya ayrı bir kâğıtta beyan etmesine engel yoktur. Çekin bloke edilmesi hukuken yorumu gerektirir. Hesaba konulan blokaj hukuken anlam taşımaz. Zaten Türk hukukunda hesabın bankaca bloke edilmesi kurumu mevcut değildir. Böyle bir blokaj üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez, onların haciz ve tedbir kararlarını uygulamalarına engel olamaz. Başka birinin hesabına veya adı değişik bir hesaba aktarma çoğu zaman muvazaadır. Çekin blokajı bankanın çek bedelini ödeme taahhüdü olarak yorumlanıyorsa geçerlidir."*[82]

Buna karşılık doktrin ve yargı kararlarında böyle bir tartışmaya girilmeden çekteki teyit ve bloke kaydı geçerli kabul edilmektedir[83]. Çekin teyidinde blokaj müessesesinin gösterdiği özellikler şöyledir: Bloke kaydı, çekin karşılığının bulunduğu anlamına gelmekte ve muhatapça bu miktarın çek hesabından çıkarılarak, muhtelif alacaklılar hesabına ya da Lehdar adına açılan özel bir hesaba nakledilmesini gerektirmektedir[84]. Bu durumda banka, çek hamiline karşı *"kambiyo borçlusu"* haline gelmemekte; borçlar hukuku anlamında çekten bağımsız olarak çek bedelini ödeme taahhüdü söz konusudur[85]. Yargıtay da muhatap bankanın çeki

---

(81) *ABAÇ, s. 143; GÖLE, s. 54; DOMANİÇ, s. 584; ÖZTAN, s. 1134 ; POROY / TEKİNALP, s. 273; TEKİL, s. 108.*

(82) *PORO Y / TEKİNALP(2005), s. 273. Ancak 4814 sayılı kanunla değiştirilen (RG. 08.03.2003, S. 25402) 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanunun 5. maddesinin 2.fıkrasında "Muhatap banka tarafından hesapta bulunan kısmi karşılık tutarı, çeki ibraz eden hamil lehine on beş gün süreyle bloke edilir." şeklinde bir düzenleme getirerek, kısmi karşılığın muhafaza edilmesiyle ilgili olarak hukuken çek bedelinin blokajı düzenlenmiş bulunmaktadır. Elbetteki bu düzenlemedeki blokaj ile çekin teyidindeki blokaj birbirlerinden çok farklı mahiyettedir.*

(83) *Bkz. yukarıda dp. 56 ve 60.*

(84) *REİSOĞLU, s. 109; TEKİL, s. 108. Buna karşılık ERİŞ, teyit veya bloke kaydı konulan çekin karşılığının ayrı bir hesaba nakledilmesinin yasal bir gereklilik olmadığını, ancak bunu yapmasına da bir engel bulunmadığını; bankaca çek bedeli bloke edilmesizin sadece bununla ilgili kayıtların düşülmesinin muhatap bankanın sorumluluğunun doğması bakımından yeterli olduğunu belirtmektedir (s. 125).*

(85) *REİSOĞLU, s. 110; TEKİL, s. 113; POROY / TEKİNALP, s. 273. Anılan son yazarlar çekteki teyit kaydının bankanın çek bedelini ödeyeceği şeklinde yorumlanabilmesi halinde geçerli olacağını ve bu tür teyidin garanti sözleşmesi niteliğini taşıyacağını ileri sürmektedirler (s. 274).*

teyit ederek yüklendiği sorumluluğun *"çekten bağımsız bir sorumluluk"* olduğuna karar vermiştir[86].

Muhatap bankaca verilen teyit kaydının kapsamı; çekin geçerliliğine ve süresinde ibrazına bağlıdır. Yani verilen teyitle, teyit edilen çekin kanunun aradığı bütün unsurları taşıdığının, çekteki imzanın keşideciye ait olduğunun kabul edilmesi anlamına gelmektedir[87]. Çek ibraz süresi içinde ibraz edilmezse bankanın yükümlülüğü sona erer. Yani teyit ve bloke kaydı çekte ibraz süresini uzatmayacaktır[88]. Teyitli çekte bankanın ibraz süresi geçtikten sonra çeki ödeme yükümlülüğü yoktur[89].

Bu durum TTK m. 711'de düzenlenen çekten cayma ve ödeme yasağı[90] ile ilgili hükümlerin sonucudur. TTK m. 711'göre: *"Çekten cayma ancak ibraz müddeti geçtikten sonra hüküm ifade eder. Çekten cayılmamışsa muhatap, ibraz müddetinin geçmesinden sonra dahi çeki ödeyebilir. Keşideci çekin kendisinin veya üçüncü bir kimsenin elinden rızası olmaksızın çıkmış olduğu iddiasında ise muhatabı çeki ödemekten men edebilir."* Bu hükümden yola çıkarak, çekin teyit edilmesi halinde bankanın sorumluluğunun ibraz süresi sonuna kadar olduğunu anlamaktayız. Çünkü keşideci, çekten cayma beyanını bankaya bildirmişse bunun hüküm ifade etmesi ancak ibraz süresinin sonunda mümkün olacaktır. Çekin teyit edilmiş olması kanunun bu açık hükmünü bertaraf edemeyeceğinden banka cayma beyanına uymalıdır. Eğer uymazsa banka bundan sorumludur. Keşideci çekten caymazsa bankanın ibraz süresinin sonunda ödeme yapması ihtiyaridir; ister öder isterse ödemez. Eğer banka ödeme talebini reddederse sorumlu olmaz[91]. Teyitli bir çekte, keşidecinin sonradan keşide tarihini değiştirmesi halinde, bankanın sorumluluğu keşide tarihine göre belirlenen ibraz süresince devam edeceğinden banka eğer değişikliği görüp onaylamamışsa eski keşide tarihinden itibaren işleyecek ibraz süresi ile sorumlu olacaktır[92]. Yargıtay'ın görüşü de bu yöndedir[93]. Kanaatimizce de; bu durum kambiyo hukukunda imzaların bağımsızlığı prensibine uygundur.

---

(86) *11.HD. T. 22.3.1991, E. 1901, K. 2038 (ERİŞ, s. 55).*

(87) *REİSOĞLU, s. 111. KENDİGELEN, çekin bütün zorunlu unsurları içermesinin ve özellikle bedel kısmının doldurulmuş olmasının muhatabın yararına olacağını; aksi taktirde şeklen geçerli olmayan bir çeke konulan teyit kaydının muhatabın genel hükümler kapsamında sorumluluğuna yol açabileceğini ve açık çeki miktar belirtmeksizin teyit eden muhatabın, iyiniyetli çek hamillerine karşı sonradan doldurulan çek bedelini ödemek zorunda kalacağını ifade etmektedir (s. 344).*

(88) *TEOMAN, s. 26.*

(89) *ÖZTAN, s. 1134; REİSOĞLU, s. 111; TEKİL, s. 108 - 109; CAN / GÜNER, s. 234; ÇOŞKUN, s. 75; Hasan PULAŞLI, Kıymetli Evrak Hukuku, 6. Bası, Adana 2004, s. 168; TD. T. 10.9.1970, E. 2738, K. 3143 (Batider, C.V, S.4, s. 845).*

(90) *Çekten cayma ve ödeme yasağı ile ilgili ayrıntılı inceleme için bkz: Abuzer KENDİGELEN, "Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı", İstanbul Barosu Dergisi, 1990, S. 7 – 8 - 9, s. 586 - 618; Şafak NARBAY, Çekten Cayma ve Ödeme Yasağı, 2.Bası, İstanbul 1999.*

(91) *TEKİL, s. 109.*

(92) *TEKİL, s. 112.*

(93) *11.HD. T. 17.9.1986, E. 3708, K. 4484 (ERİŞ, Şerh, s. 815 – 817).*

Teyitli bir çek hakkında ödemeden men talimatı verilmişse muhatap banka bu karara uymak zorundadır ve ödeme yapamaz[94]. 11. Hukuk Dairesi verdiği bir kararda bu hususu açıkça belirtmiştir: *"Davalı bankanın, TTKnun 711/son maddesi uyarınca aldığı ödemeden men talimatı karşısında, çeki usulüne uygun bir şekilde teyid etmiş (bloke kaydı vermiş) olsa bile, ödeme mükellefiyeti altında olmadığından, aksine davranışı kendisine keşideciye karşı sorumlu kılacağından, hamilin çek bedelini tahsil istemiyle muhataba karşı açtığı davanın, bu koşullarda dinlenmesi mümkün değildir."*[95]

Muhatap banka, çeki teyit ettikten sonra çekin karşılığını bloke etmesi gerekir. Keşidecinin talebine karşı bloke işlemini yapmazsa, banka bu davranışından sorumlu olur. Muhatap bankanın sorumluluğu keşideciyle arasındaki çek anlaşması veya mevduat işlemleri sebebiyle Borçlar Kanunu'nun 96. maddesi uyarınca tespit edilecektir. Ancak bu durumda keşidecinin bir zarara uğraması gerekir[96].

Banka ile keşidecinin anlaşmasına bağlı olarak bankanın keşideci veya muhatabın talebi üzerine teyit vermesi ve keşidecinin hesabındaki parayı - çek tutarı kadar olan miktarı – bloke etmesi halinde, bu paranın mülkiyeti hesap sahibine aittir. Banka, keşideciye ait bir yükümlülüğü göz önüne alarak hamile karşı bağımsız bir edim borcu altına girmektedir. Ancak bu durumda da bankanın çeki ödeme yükümlülüğü, ifa engellerinin olmaması halinde söz konusudur. Örneğin ödeme yasağı konulması, çekin sahte veya tahrif edilmiş olduğunun anlaşılması, çeki getiren kişinin meşru hamil olmadığının ciro zincirindeki kopukluk nedeniyle ortaya çıkması vb. hallerde muhatap banka çeki ödemeyecektir[97].

Bloke edilen para üzerine mahkeme kararıyla ihtiyati tedbir konması, haciz edilmesi ve rehne konu olması hususları ise tartışmalıdır. Bir görüş, bloke edilen hesaptaki paranın bu işlemlere maruz kalamayacağını, bankanın çek karşılığı olan miktardaki parayı bloke ederek bu tür rizikolara karşı önlem aldığını, aksi halde bankanın üstlendiği yükümlülüğünün bir anlam taşımayacağını ileri sürmektedir[98].

Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise[99], bloke edilen hesaptaki meblağ sahibine aittir ve çek ibraz edilip ödenmedikçe onun sayılacaktır. Çek hesabı sahibi üzerinde gözüken bu meblağ için mahkemeler ihtiyati tedbir koyabilir, icra daireleri haczedebilir veya hesaptaki miktar rehnedilebilir. Meğer ki bloke edilen hesaptaki meblağ hesap sahibince banka lehine rehin hakkı tesis edilmiş olmasın[100]. Aksi takdirde banka bu iş-

---

(94) TEOMAN, s. 26; REİSOĞLU, s. 112; ÖZTAN, s. 1136.

(95) 11. HD.'nin T. 08.02.2001, E. 185, K. 955 (YKD, C. 28, S. 1, s. 54 - 55).

(96) KENDİGELEN, s. 347; TEKİL, s. 114.

(97) KENDİGELEN, s. 346; TEKİL, s. 113.

(98) KENDİGELEN, s. 345 - 346; DOMANİÇ, s. 584 ; KINACIOĞLU, s. 277 ; TEKİL, s. 108.

(99) ÖZTAN, s. 1135 - 1136; POROY / TEKİNALP, s. 273; CAN / GÜNER, s. 234 –235.

(100) REİSOĞLU, s. 112; TEOMAN, s. 27.

lemlere karşı gelemez; çünkü tarafların anlaşarak mahkeme kararını veya kanun koyucu tarafından öngörülen düzenlemeleri (rehin hakkı ve haciz) bertaraf etmesi mümkün değildir.

Banka teyit vermesine karşın bu yükümlülüğüne aykırı hareket eder ve ödeme yapmazsa hamile karşı sorumlu olur(101). Bu sorumluluk sözleşmeden kaynaklandığı için Borçlar Kanunu'nun 96. maddesine tabidir(102). Sorumluluğun doğması için muhatap bankanın beyanın hukuken geçerli olması yeterlidir. Teyit beyanına rağmen çek bedelinin gerçekte bloke bir hesaba aktarılmaması ya da hamilin iyiniyetli olması kaydı ile karşılığı olmayan bir çek için teyit şerhi verilmesi muhatabın sorumluluğuna engel olmayacaktır(103).

Teyitli çekte, muhatabın kambiyo hukukuna yönelik herhangi bir taahhüdü bulunmadığından, ona karşı kambiyo senetlerine özgü yolla takip yapılması söz konusu değildir(104). Ayrıca bu çek, bankanın taahhüdü sebebiyle karşılığı olmasa da ödeneceği için, karşılıksız çek keşide edilmesi söz konusu olmayacaktır(105). Bankanın teyidi söz konusu olmasa bile bankanın karşılığı olan çeki ödeme ve karşılığı bulunmasa da belli bir kısmı ödeme yükümlülüğü kanunen söz konusu olduğu için, banka bu yükümlülüğüne uymazsa haksız fiil hükümlerince sorumlu olacaktır(106).

Teyitli bir çek ancak ibraz süresi içinde muhatap bankaya ibraz edilirse muhatap bankaca ödenmek zorundadır. İbraz süresi içinde ödenmek için muhatap bankaya başvurulmamışsa hamil çek borçlularına karşı müracaat hakkını (TTK m. 720 vd.) kaybeder. Bu durumda hamil

---

(101) 11. HD.'nin T. 22.3.1991, E. 1901, K. 2038 T. 22.3.1991 sayılı kararı: "...çekin arkasına banka yetkililerince konulan bloke kaydı, çeki teyitli bir çek haline getirmiş olması nedeniyle ibraz tarihi karşılığının bulunmaması halinde teyit veren bankanın çek hamiline karşı bağımsız olarak sorumlu bulunmasına..." (Kazancı Hukuk Otomasyon İçtihat Bankası).

(102) KENDİGELEN, s. 346 – 347; REİSOĞLU, s. 109; TEKİL, s. 114. Buna karşın ÇOŞKUN, "...teyit edilen çek süreisnde ibraz edilir ve ödenmeme hali usulüne uygun olarak tespit edilirse, hamilin muhatabı dava etme hakkı vardır. Zira muhatap çeki teyit etmekle, kambiyo ilişkisine taraf olmuş ve ibraz süresi içinde karşılığın varlığını garanti etmiştir." şeklinde görüşünü açıklamakta ve hamilin muhatabı dava etmesi halinde müracaat hakkıyla ilgili TTK. m. 722'de belirtilen unsurlarla birlikte 695. maddedeki çek tazminatı ve bunlara ilave olarak çekin karşılıksız çıkmasından dolayı uğranılacak zararın da talep edebileceğini ileri sürmektedir (ÇOŞKUN, s. 76). Yazar burada muhatap bankanın teyit kaydınından doğan sorumluluğunu, hatalı bir biçimde kambiyo senetleri hukukuna sokmaktadır.

(103) KENDİGELEN, s. 347; 11. HD.nin T. 08.02.2001, E.185, K. 955 sayılı kararı: "...Poliçenin kabulünde, muhatap müstakil ve mücerret bir borç altına girer, karşılık olsun veya olmasın, senette yazılı meblağı ödemekle mükellef olur. Buna karşılık çekin teyidinde, muhatap ancak belli vakıaların varlığına bağlı olarak müsbet bir cevap verir ve dolaylı olarak fer'i bir borç yüklenir. Teyitte bankanın asıl borcu, mevcut olduğunu bildirdiği karşılığı hamil lehine ödemeye hazır olarak bulundurmaktır." (YKD., 2002, C. 28, S. 1, s. 54 – 55).

(104) KENDİGELEN, s. 348 dp. 47. Karşı görüş ÇOŞKUN, s. 75; CAN, s. 76 – 77. Bu konudaki görüşünü CAN şöyle ifade etmiştir:"...çek bedelini tediye mükellefiyeti altına giren banka, hamile karşı çek dolayısıyla borçlu olduğundan, hamil tarafından muhataba karşı yapılacak olan takipte de, İcra ve İflas Kanunu'nun kambiyo senetlerine mahsus takip yollarından istifade edilmesi mümkündür." (CAN, s. 76 – 77).

(105) REİSOĞLU, s. 109 – 110.

(106) TEKİL, s. 113.

çekten doğan alacağını elde edebilmek için ya temel ilişkiye başvurmalı ya da TTK m. 730/14'ün yollamasıyla 644. maddeye göre sebepsiz zenginleşme davası açmalıdır. Bu durumda başvuracağı bir diğer olasılık da karşılığın intikalidir. Ancak bu imkanlardan en kolay ve faydalısı sebepsiz zenginleşme davası açmaktır[107].

D. TEYİDİN POLİÇENİN KABULÜNDEN FARKI

Çekin teyidi, poliçedeki kabulden farklıdır. Kabul kambiyo hukukuna özgü bir kurumdur ve hükümleri bu hukuka tabidir. Teyit ise, kambiyo hukukuna dayanmaz, tamamen Borçlar hukukuna özgüdür ve üçüncü kişinin fiilini taahhüt veya kefalet ya da garanti benzeri bir işlemdir[108]. Ayrıca kabul, muhatabı bağımsız ve soyut bir borç altına sokmakta iken, teyitte bulunan banka, feri borç altına girmektedir[109].

Teyit, çekteki ibraz süreleri içinde geçerlidir. Poliçedeki kabul eden muhatap, ibraz süresi geçtikten sonra da zamanaşımı süresi içinde poliçeyi ödemekle yükümlüdür. Hatta bazı hallerde zamanaşımı geçse de sorumluluğu devam eder[110]. Ayrıca poliçede muhatap borcu kendi üzerine almakta ve sorumluluğu taşımaktadır. Halbuki teyitte, banka keşidecinin borcunu keşidecinin hesabından keşideci adına ödemektedir. Çekte bankanın teyit vermesi halinde çek hesabı sahibi ile banka anlaşmış olduğundan veya banka teyit istemesi durumunda keşidecinin izniyle ve onun bilgisi dahilinde işlem yaptığından kabuldeki gibi muhatap (banka) bağımsız bir borç altına girmemektedir. Gerek banka ile çek hesabı sahibi arasındaki, gerekse banka ile hamil arasındaki teyit ilişkisi kambiyo hukukundan kaynaklanmamakta, Borçlar Hukuku anlamında sözleşmesel bir durum sebebiyle oluşturulmaktadır.

E. VİZE

Vize, muhatap banka tarafından verildiği tarihte çekin karşılığının bankada bulunduğu hususunun taraflara bildirilmesidir; muhatap ban-

---

(107) Kambiyo senedini (poliçe, bono ve çek) süresi içinde ibraz etmeyip veya ibraz edip de ödememe durumunu kanunun aradığı şekilde tespit ettirmeyerek müracaat hakkını kaybeden ya da müracaat hakkı için öngörülen zamanaşımı süresini geçiren hamil bakımından kambiyo senedinden doğan alacağına kavuşmasını sağlayacak bu imkanlar hakkında ayrıntılı bilgi, karşılaştırma ve verilen yargı kararları için bkz.: DURGUT, s. 17 – 24 ve 147- 198.

(108) POROY / TEKİNALP, teyidin bankanın çek bedelini ödeyeceği şeklinde yorumlanması halinde bu tür bir teyit kaydının garanti sözleşmesi niteliğini taşıyacağını belirtmektedir. Buna karşı KENDİGELEN; teyit beyanın garanti sözleşmesi olarak nitelendirilemeyeceğini, "Zira aksine bir yaklaşım muhatap bankanın bizzat kendi fiilini garanti vermesi gibi bir sonucu beraberinde getirecektir ki; bu durum garanti sözleşmesinin üçüncü kişinin fiilini taahhüt niteliği ile kesinlikle bağdaşmayacaktır." şeklinde görüşünü belirttikten sonra Yargıtay'ın aksi yöndeki kararlarını eleştirmektedir (s. 347 dn. 46).

(109) 11. HD.'nin T. 25.6.1998, E. 3542, K. 4875 sayılı kararı:"... Poliçenin kabulünde, muhatap, müstakil ve bağımsız bir borç altına girer; karşılık olsun ve olmasın, senette yazılı meblağı ödemekle mükellef olur. Buna karşılık çekin teyidinde, muhatap, ancak belli vakıaların varlığına bağlı olarak müspet bir cevap verir ve dolaylı olarak fer'i bir borç yüklenir. Teyitte, bankanın asıl borcu, mevcut olduğunu bildirdiği karşılığı hamil lehine ödemeye hazır olarak bulundurmaktır." (ERİŞ, s. 131 – 132).

(110) REİSOĞLU,s. 108 -109; DOMANİÇ, s. 584; ÖZTAN, s. 1134.

ka bunun dışında hamile başka bir hak tanımamaktadır[111]. Vize şu yönlerden teyitten farklılık[112] göstermektedir: Teyitte, karşılığın varolduğu ve ibraz süresince bloke edileceği garanti edilmektedir. Vizede ise banka böyle bir yükümlülük altına girmemektedir. Vize verildikten sonra da hesaptan para çekilebilir; muhatap bankanın bu sebeple hamile karşı herhangi bir sorumluluğu söz konusu olmaz[113]. Dolayısıyla ibraz süresi içinde çek ibraz edilse bile karşılıksız çıkma ihtimali vardır[114].

Geçici nitelikte bir beyan olan vize de banka sadece kendisine karşılık olup olmadığının sorulduğu anda karşılığın olduğunu belirtmekte ve hamile karşı bir sorumluluk yüklenmemektedir. Vize edilen karşılık sonradan ortadan kalkabilir, bu yüzden de banka sorumlu değildir. Bankanın, karşılığın tamamen veya kısmen ortadan kalkması halini, taraflara bildirme zorunluluğu yoktur[115].

SONUÇ

Teyitli çekler uygulamada genellikle temerrüdü ağır sonuçlara bağlanan kamu borçlarının ödenmesinde kullanılmaktadır[116]. Buna karşılık gerçek ve tüzel kişiler lehine düzenlene çekler de teyit kaydının konulmasına bir engel yoktur. Öte yandan kaybolması halinde yetkisiz kişilere ödenmesi tehlikesi karşısında, bu çeklerin sadece lehine düzenlendiği kişi tarafından tahsil edilmesini sağlamak için menfi emre kaydı konulması sebebiyle nama yazılı kıymetli evrakla ilgili hükümler uygulanacaktır[117].

Çekte teyit, özellikle ileri tarihli çek keşide edilmesi halinde, çekin kredi vasıtası olarak kullanılmasını sağlamaktadır. Türk hukukunda ileri tarihli çek keşide edilmesinin yasaklanmadığı hatta desteklendiği bir durumda[118] teyit müessesesinin devreye girmesi karşılıksız çek keşide etme suçunu azaltacak ve hamillerin haklarını koruyacaktır. Ayrıca bankalara aktif bir rol verilmesi ve sorumlulukların artırılması da çek kullanımı açısından büyük bir önem arz etmektedir.

Kanunen bu hususların düzenlenip formüle edilmesinin etkileyici, yararlı ve daha isabetli olacağı kanaatindeyiz[119]. 4814 sayılı kanunla

---

(111) KENDİGELEN, s. 342.

(112) PULAŞLI; çekin teyit ve vizesini birbirinden ayırmadan, aynı anlamda kullanmaktadır (2004, s. 167).

(113) KENDİGELEN, s. 342; CAN / GÜNER, s. 235.

(114) ÖZTAN, s. 1137 - 1138 ; TEKİL, s. 107.

(115) BAHTİYAR, s. 118.

(116) KENDİGELEN, s. 348; PULAŞLI(2004), s. 168.

(117) KENDİGELEN, s. 348.

(118) 3167 Saylı Çekle Ödemelerin düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanunun 4,8,16 ve 16 c maddeleri ileri tarihli çek keşide edilmesine dolaylı olarak izin vermekte ve özellikle 8.maddede karşılıksız çek keşide edilmesi halinde % 10'luk tazminatın hesaplanmasının "çekte yazılı keşide gününe göre hesaplanacak ibraz süresinin bitimi tarihinden itibaren" olacağının belirtilmesi çekin kredi vasıtası olarak kullanılmasını ve taraflar arasındaki çekin üzerinde belirtilen keşide tarihinden önce ibraz edilmeyeceğine ilişkin anlaşmaya değer verildiğini göstermektedir.

(119) POROY / TEKİNLAP, çekte teyit hususunu düzenleyen bir hukuk kuralının bulunmadığını, bu konuda mevcut olan boşluğun doldurulmasının temenniye şayan olacağını ifade etmektedir (s. 273).

3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkındaki Kanununun değiştirilmesi sırasında teyit ve benzeri güven artırıcı kurumların da düzenlenmesi yararlı olurdu. Ancak böyle bir düzenleme yapılmamıştır. Aynı şekilde Türk Ticaret Kanunu Tasarısında da çekte teyitle ilgili her hangi bir hüküm yer almamaktadır.

Türk Ticaret Kanunu'nun tekrar düzenlenip, yeni hükümler getirilirken özellikle çekte kabul yasağı ve buna bağlanan sonuçların gözden geçirilmesi güncel bir ihtiyaçtır[120]. Kredi kartları, internet bankacılığı ve benzeri yeni ekonomik araçların çek kullanımını azaldığı gerçeği karşısında; bir de çeklerin karşılıksız çıkması yeni düzenlemeler yapılması ihtiyacını bir kat daha artırmaktadır. Bu sebeplerden dolayı çek kullanımını yaygınlaştırıcı, çekin ekonomik fonksiyonlarını artırıcı ve karşılıksız çıkma ihmalini azaltıcı yeni hükümlere gereksinim vardır. Yapılacak olan muhatap bankanın çekler bakımından oynayacağı rolü artırmaktır. Bu bağlamda çekte kabul yasağı kuralının kaldırılması, çekin teyidi ve benzeri güven artırıcı kurumların, kanunun sistematiğini bozmadan, Türk Ticaret Kanunu'na dahil edilmesi yararlı olacaktır.

(120) *Aynı yönde KENDİGELEN, s. 133.*